

JASNA VIDA KOVIČ O POLOŽAJU SLOVENSKE LJUDSKE GLASBE PRI NAS

NINA VOLK

O slovenski ljudski glasbi, ki med glasbenimi zvrstmi v našem prostoru nima veliko privrženecv, sem za potrebe študija na Akademiji za glasbo povprašala ljudi, ki se z njo poklicno ukvarjajo v okviru dveh ustanov: Glasbenonarodopisnega inštituta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Radiotelevizije Slovenija. Povabilu so se prijazno odzvali mag. Drago Kunej, mag. Urša Šivic in Jasna Vidakovič. Intervju s slednjo, ki sem ga opravila po elektronski pošti, objavljam na pobudo uredništva Folklorika in z njenim privoljenjem.

Jasna Vidakovič, sicer diplomirana anglistka in muzikologinja, je urednica na Radiu Slovenija, kjer je sprva ob pomoči sodelavcev Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU, pozneje pa samostojno, začela postavljati temelje danes že tridesetletne redakcije za ljudsko glasbo. Pripravlja številne oddaje, ki radijske poslušalce seznanjajo z raznolikostjo in bogastvom domače in tuje ljudskoglasbene dediščine. Je avtorica knjige Sto slovenskih ljudskih pesmi, ki je izšla pri Prešernovi družbi v letu 2003.

Kako to, da vas kljub množičnemu vsiljevanju različnih glasbenih praks pritegne ravno slovenska ljudska?

Rada imam spontanost, izviren in nenarejen umetniški izraz. Spominja me na naravo, ki jo dojemam kot čudež življenja, na katerega ne moremo vplivati, in je v svojem večnem spreminjanju veličasten. Poleg tega na vsakem koščku zemlje sije s prav posebno toploto, meni najprijazneje prav slovenska ljudska.

Kako gledate na prisotnost ljudske glasbe drugih narodov v našem prostoru?

Zdijo se mi zanimive vsaka na svoj način, ker v njih prebiram podobe življenja in občutenja drugih ljudi iz nekih drugih krajev sveta in v odsevih daljnih časov.

Se vam zdi, da ima slovenska ljudska glasba premalo izvajalcev in poslušalcev? Zakaj mislite, da je tako?

Slovensko ljudsko glasbo danes po vsej Sloveniji in tudi v zamejstvu ohranjajo preprosti ljudje bodisi doma, ko se

zberejo na praznovanjih, vedno več pa je organiziranih pevskih skupin, ki v preprostem načinu poustvarjajo tradicionalne pesmi. Te so bodisi povzeli od svojih prednikov ali pa so na novo obudili spomin na lokalno pevsko tradicijo. Poleg tega se za slovensko ljudsko glasbo v svojih avtorskih priredbah ogrevajo tudi sodobne poustvarjalne skupine, kot so na primer Terrafolk, Jararaja ali pa Tolovaj Mataj, Katice, Marko banda itd.

Ne mislim, da ima premalo izvajalcev, čeprav bi jih bilo lahko tudi več.

Prav tako ne ocenjujem, da ima premalo poslušalcev, kajti če pomislim na vse do zadnjega kotička zasedene dvorane na raznih območjih, medobmočjih in državnih srečanjih pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž, se mi zdi, da ima slovenska ljudska glasba veliko poslušalcev. Lahko bi jih imela še več, ko bi Radio Slovenija, recimo, ponudil 17 odstotkov ljudske glasbe - toliko si je po statističnih podatkih želijo naši poslušalci - in ne samo enega, ki ga ponujamo zdaj.

Kako komentirate večjo priljubljenost ljudske glasbe drugih narodov v Sloveniji?

Če se misli na to priljubljenost v slovenskem prostoru, gre gotovo za nekatere ustanove, ki prirejajo in izbirajo koncerte tuje glasbe na podlagi močnih tujih promocijskih potez in podpor izvajalcem ter eksotičnosti posameznih daljnih kultur pa tudi komercialnih oblik teh glasb, ki se bolj spogledujejo z virtuoznostjo in celo cirkusantstvom kot s pravo podobo in duhom tradicije svoje dežele.

Od kod izvira predsodek do slovenske ljudske glasbe?

Verjetno iz občutka, da je vse, kar je intimno naše, nepomembno, nezanimivo. Mnogim je morda preblizu, da ne vidijo in ne občutijo njene privlačnosti. Ko bi sami svojo kulturo bolj spoštovali, bi čisto psihološko gledano pritegnila tudi tujce in si šele z njihovo pozornostjo pridobila večjo ceno. Na kratko torej: manjvrednostni predsodek in slabo poznavanje lastne tradicije.

Katere lastnosti naredijo slovensko ljudsko glasbo edinstveno (prepoznavno med ostalimi)?

Več jih je ... Ena od njih je specifika večglasnega petja, druga: na tako majhnem zemljepisnem področju razmeroma veliko glasbenih narečij, tretja: petdelna metrika.

Bi se morala razvijati ali ostati, kakršna je?

Na to bomo težko vplivali, saj se način življenja, ki pogojuje ljudsko glasbeno kulturo, spreminja. Tako je tudi funkcija ljudske glasbe danes drugačna kot nekoč. Iz vsakdanjega in prazničnega življenja se počasi seli na oder v različnih oblikah, kakor jo pač dojemajo in razumejo izvajalci.

Pred mnogo leti mi je eden od uspešnih prirediteljev češke ljudske glasbe Jaroslav Krček na enem od mednarodnih tek-

movanj posnetkov ljudske glasbe, ki sem se ga kot predstavnica Radia Slovenija udeleževala v predzadnjih dveh desetletjih minulega stoletja, zagotavljal, da nobena priredba niti glasbena obdelava ljudskega motiva ne more preseči izvirne podobe ljudske pesmi, saj sta se njena oblika in vsebina skozi časa obrusili v najpopolnejšo podobo.

Ali šolstvo naredi dovolj za njeno dobro? Kaj pa glasbeno šolstvo?

Ne poznam natančno učnih načrtov, gotovo je v praksi tudi odvisno od samih učiteljev ali predmetnih učiteljev, koliko tega znanja in ljubezni do izročila posredujejo učencem in še važnejše, kako to delajo ... ali je pri tem početu kaj veselja, vedrine, zagretosti, prepričljivosti, interdisciplinarnosti, interaktivnosti itd. V glasbenem šolstvu pa so pri nas zatajili. Vse temelji na osebni iniciativi posameznikov in delovanju programov Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti, kar je spet odvisno od ljudi, ki vodijo te dejavnosti tudi na terenu. V nordijskih državah na primer je ljudska glasba redna pedagoška dejavnost glasbenih akademij.

Kako jo posredovati mlajšim generacijam, da je ne bi občutili kot folklorni terorizem?

V igri, z veseljem, v kontekstu današnjega časa in ne v smislu romantične zagledanosti v pretekle čase. Tudi kot spodbuda za poustvarjanje, kot občutje in iskanje nečesa, kar nosimo Slovenci v sebi ...

Kakšno je vaše mnenje o popularizaciji skozi druge glasbene vrste (pop, džez, rok, world music, klasična)?

Za novo generacijo ljudi, ki živijo v drugačnem svetu kot naši predniki, se mi zdi, da je to edina možna in neprisljuna vez s tradicijo, kadar gre za mlade ljudi, ki niso ravno študentje glasbe. Pri mnogo od teh bi bili poskusi povezav z izvirnimi oblikami "folklorni terorizem". Drugačno gledanje naj bi imeli študentje glasbe in profesionalni glasbeniki ter nekateri posamezniki, ki se bodisi zasebno poglobljajo v izročilo ali pa so vanj osebno zagledani.

Zakaj še vedno veliko ljudi ljudsko glasbo povezuje z narodno-zabavno?

Ker narodno-zabavna glasba povzema nekaj podobnosti, na primer ritem valčka in polke, uporabo harmonike v glasbenih ansamblih, morda še kaj.

Kaj vas je pri delu (v redakciji, studiu, na terenu) najbolj navdušilo, očaralo?

Vedno znova me očara - kjer koli, na terenu, v studiu pri snemanju - lepa

ljudska pesem, ki zasiže s preprosto melodijo v starinskem metrumu in z glasovi, ki so že od nekdaj barvno ubrani in tako interpretirani, da začutiš pristnost in iskrenost njihove izpovedi.

Pred leti, ko sem se še ukvarjala s tako imenovanim radio-fonskim oblikovanjem zvoka, me je navduševala mavričnost različnih glasbenih tradicij sveta, njihove podobnosti in kontrasti ter dialogi z zvoki tako imenovane evropske klasične glasbe.

Danes me pri pripravljanju programa za radijski medij navdušujeta tudi posebnost in drugačnost zvoka ljudske glasbe, ki ima v poplavi popularnih zvrsti pa tudi že slišanih klasičnih skladb samosvoje mesto - je neke vrste trezor ali "genski" zapis človeške ustvarjalnosti.

Se vam zdi, da je "kolektivna izguba posluha" posledica neukvarjanja z glasbo? Bi bila ustrezna glasbena vzgoja, ki bi črpala iz ljudske glasbe, lahko "zdravilo" proti nemuzikalnosti in (glasbeni) neustvarjalnosti?

Vsekakor bi bila to dobra pot tudi k boljšemu medsebojnemu komuniciranju, skupnemu posluhu za marsikatero izboljšavo v življenju ljudi.

Zakaj mislite, je slovenska ljudska glasba (še posebej v avtentični obliki) za mnoge, še posebej šolane glasbenike, tako težko sprejemljiva?

Dogma je čudna stvar, kdor jo resno jemlje, je v večnih dilemah. Glasba je zato, da jo človek užije in se z njo izraža. Klasična glasba ima pač svoje dogme in zakone, pravila, kamor se ljudske glasbe ne da stlačiti.

Kako ostala uredništva in vodstvo gledajo na vaše delo? Ga ustrezno vrednotijo?

Jasna Vidakovič v pogovoru z Igorjem Teršarjem na Srečanju tamburaških in mandolinskih skupin Slovenije.

(Foto: Janez Eržen, Reteče pri Škofji Loki, 2003.)

Težko komentiram, po osebnem dohodku urednice sodeč, ga ne vrednotijo visoko, sicer se mi zdi, da niti ne poznajo vseh oblik mojega dela, ker se pač drugi glasbeni uredniki in novinarji drugače ukvarjajo s svojo snovjo. Vsi drugi glasbeni uredniki imajo za pridobivanje posnetkov v pomoč glasbene producente, jaz sem sama za uredništvo in producentstvo. In še kaj bi se našlo ...

Zakaj televizija kot najmočnejši medij nima ustrezne redne oddaje na narodopisno temo? Mislite, da se skupine in posamezniki, ki to zvrst izvajajo, izogibajo nastopanju na nacionalni televiziji, če se že po naključju ponudi priložnost zanj?

Menim, da nimajo nikogar med glasbenimi uredniki, ki bi resnično verjel in imel rad ljudsko glasbo, se zavedal njenega pomena, jo poznal in znal pripraviti izvajalce za nastop.

Za razliko od Glasbenonarodopisnega inštituta (morda je moj vpogled le preveč skromen za take trditve, pa vendar), ki na marsikaterega izvajalca ljudske glasbe (v taki in drugačni preobleki) gleda z viška ali vsaj z distance, pa po vaši zaslugi mnoge zasedbe dobijo priložnost za nastopanje, snemanje, izdajanje plošč ... Kaj vas pri tem vodi?

Želim si uveljavitve slovenske ljudske glasbene tradicije in mesta v naši sodobni kulturi, ki ji pripada, menim celo, da še pred drugimi glasbenimi zvrstmi. Ljudska glasba je samo naša "glasbena pisava", nikogar drugega, in če je nečitljiva, je ne bo nihče bral, še manj upošteval in s tem ne bo razbral svoje duše. Poleg tega svet ne ceni tistega, ki ponavlja tuje vzorce, več veljave imajo kulture, ki se v današnjem pogovornem jeziku plemenitijo na temeljih lastne tradicije. Takšno pot želim tudi naši današnji slovenski ljudski glasbi. Seveda tudi glasbenikom, ki so v svojih raznovrstnih prizadevanjih poštene do nje.

